

כתרי תורה

לק"י • פרשת ראשי המטות ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון ס"א
• הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה בשליבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, זכה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבלח"ט א"ר צבי בלאט שליט"א • ולע"נ דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אלעזר ב"ר אברהם עוזרי זצ"ל, ומרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה • ולזכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א, ר' זכריה ב"ר יוסף ור' ישראל ב"ר יהודה ור' מרת אסתר ב"ר יחיאל זצ"ל ור' יחיאל זצ"ל לרפ"ו במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר מלכות – מאן מלכי רבנן
רבי שלום ב"ר יחיאל יצחק הלוי זלה"ה
מחבר שו"ת דברי חכמים - כ"ו תמוז תשל"ג
רבי יחיאל ב"ר יעקב צאלח זלה"ה
בעל מקור חיים ותורת חכם - כ"ז תמוז תרל"ז
רבי יוסף ב"ר יעיש גימאני זלה"ה
מרבני זבדיאל - כ"ז תמוז תש"מ
רבי אברהם ב"ר שלום חייבי זלה"ה
מרבני תימן בת"א - כ"ח תמוז תשל"ט
רבי שלום ב"ר יחיאל כסאר זלה"ה
ראש ישיבת סוכת שלום - כ"ט תמוז תשכ"ד
רבי שלום ב"ר שלום נגר זלה"ה
מרבני אלקפלה שבסוואדיה - כ"ט תמוז תש"מ

כתר של-א"ש

ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (ל"א, ח):
דבר פלא מצינו במדרש הגדול למה פירט בו הכתוב בחרב, וכי השאר לא נהרגו בחרב. אלא שמתחילה נחלו ישראל הקול ואומות העולם הידים, דכתיב הקול קול יעקב והידיים ידי עשו. והתנה יעקב אבינו על לבו, אם אני לא אעבור אליך ואם אתה לא תעבור אלי, אלא כל אחד יעמוד בשלו ובמה שהורישו אבותיו. ובלעם לא עשה כן, אלא לקח של ישראל, ובא עליהו בלשון לקלון. וכך עשו ישראל כשתפסוהו הרגוהו בחרב (וי"ג בחרבו, ע"י מדרש במשנת רבותינו אות ד'. אבש"ר) ואמרו לו אתה באתה עלינו בשלנו, אף אנו באין עליך בשלך, לכך פירש הכתוב (יהושע י"ג, כ"ב) הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם ע"כ.

ויש להבין, מה השיכות בין מה שהוא עבר על התנאי ונטל אומנותם לכך שהרגוהו בחרב, פשיטא שיהרגוהו בחרב, וכי כשיוצאין ישראל למלחמותיהן לא היו יוצאים בחרב וחנית. ועוד, מה אכפת לו לבלעם אם יהרגוהו ישראל בחרב או בפיחם.

ונראה הביאור ע"פ הא דאיתא בזה"ק (דף קצ"ה, ב) כי באותה שעה ניסו להרגו בכמה מיתות ולא מת. ולכן היה מקום לומר שבדרך הטבע לא יוכלו לא אלא בכח פיהם. ויתירה מזו מבואר שם, שאמר פנחס לצליה שהיה משבט דן ופעל גם הוא לתפוס את בלעם (כמבואר שם בזה"ק), בזה"ל תא וקטליה, ולא בשמא. דלא אתחזי האי לאדכרא עליה קדושה עילאה. בגין דלא תיפוק נשמתיה ותתכליל במילין דדרגין קדישין, ותתקיים ביה תמות נפשי מות ישרים ע"כ.

נמצא כי מחמת כשופיו רצו להרגו בכח פיהם, וכח פיהם של ישראל אינו בקללה אלא מצד הקדושה 'בשמא קדישא', ולזה יחל והתפלל בלעם למות 'מות ישרים', שבמיתתו יתגלה כח הקדושה בעולם ותעמוד לו זכות זו לנצח, אך למיתה זו לא היה ראוי. והנה לא מבואר בזה"ק מדוע לא היה ראוי לכך, אך במדה"ג מבואר שהרגוהו בחרב זה שעבר על התנאי, ואילו זה היה זוכה למיתה מובחרת זו.

למדנו מכאן, כמה יש לו לאדם ליהדר לקיים דבריו, ואז ככל יוצא מפיו יעשה (ע"י מנחת יהודה ל"ג בשם מהר"א מגולי זלה"ה), אכ"ר. שבת שלום.

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמות אביו רבי יחיאל ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ
ן רבתי שבתית משפטן הדומה לז'

א] מעשה שארע בשבת שעברה כאשר קראו פרשת פנחס, והנה הבחין הקורא שבתית משפטן (במדבר כ"ז, ה) האות ה' שהיא רבתי, נדמית לאות ז'. והנה כידוע האות ז' והאות ה' דומות, אלא שזאת קצרה וזאת ארוכה. ומנהג הסופרים להבדיל בין ז' לנ' פשוטה ע"י שעושים את הרגל הז' ב' קולמוסין דהיינו פי שנים מאורך גג הז', ואת הנ' פשוטה ג' קולמוסין דהיינו שאורך רגל הנ' פי שלוש מגגה. וכאן נמצא לאחר העיון היטב במראה האות, שאכן אורך רגל הז' לא היה ג' קולמוסין, אלא כשנים וחצי. מאידך, כיון שרגל הז' אורכה ב' קולמוסין, נמצא שהאות ה' הנ"ל עדיין ארוכה ומובדלת מהאות ז'. ולמעשה כתבו הפוסקים כי אם האות ה' קצרה מג' קולמוסין, יש להראותה לתינוק דלא חכים ולא טיפש ואם קראה ז', פסולה (משנת סופרים על צורת אות ה').

ומרן הגר"י רצאבי שליט"א הורה, כי בדיקת צורת האות ה' אינה דוקא לפי הקלמוסין שהרי מנין הקלמוסין שבכל אות אינו הלכה למשה מסיני אלא יש לבדוק את מראה האות לפי טבעיות העין ולשער אם כל האותיות שבתית משפטן היו בגודל האות ה' רבתי, ואז מובן שהיא ה' ולא ז'. וכאן המקום לעודר את הסופרים והממונים בבתי הכנסת, לבדוק תיבה זו בספרי תורה, כי כעת מצאנו בכמה ספרים, ספק בצורת האות ה' רבתי שנדמתה לז'.

והנה לאחר שתוקנה האות עלה הספק האם צריך היה לתקנה מתוך הכתב, שהרי קי"ל (שו"ע יו"ד סי' רע"ד ס"ב) שאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. וכיון שבמקרה זה לא היה כתוב כאן ה' אלא ז', נמצא שרק עתה כתוב הסופר את האות ה', וא"כ צריך שיהא התיקון מתוך הכתב. אך במעשה הנ"ל, כיון שהסופר שליט"א בדק וראה סמוך וקודם לתיקון, את תיבת משפטן בספרי תורה אחרים, נמצא שתיקן מתוך הכתב. ובלאו הכי אמר לי מרן שליט"א שהספר כשר לכתחילה, מפני שהיה ברור לסופר איזו אות חסרה, והרי זה ככותב פרשה השגורה בפיו, שאינו צריך להיות מן הכתב (סי' ל"ב סעי' כ"ט). והמצריכים גם בזה, אינו אלא חומרא בעלמא.

שירה בפה ומוזיקה ווקאלית בבין המצרים

ב] בשנים האחרונות נתפשטה שמיעת מוזיקה שנעשית ע"י קולות של בני אדם ללא כלי נגינה הנקראת "מוזיקה ווקאלית". ורבים שואלים האם יש היתר לשמוע קולות אלו בימי בין המצרים. תשובה: הנה אפילו בעניין סתם שירה בפה בימים אלו, נחלקו הפוסקים. יש שנהגו איסור מפני שיש בזה שמחה (יוסף אומן למהר"י יוזפא עמ' קכ"ח, נטעי גבריאל בין המצרים פט"ו ס"י, הגר"י אלישיב הובא בספר אשרי האיש ח"ג עמ' תצ"ה). ויש שהתירו משום שאין השמחה ניכרת כ"כ (שדי חמד אסיפת דינים בין המצרים ס"א אות י', מועד לכל חי ס"י או"י ט"ט). אמנם, כתבו כמה פוסקים כי כאשר השירה בפה מושמעת ע"י טיפף וכדומה, יש בכך יותר צורה של שמחה ונחשב הדבר ככלי שיר (חוט שני שבת ח"ד עמ' שע"ט, שו"ת שבט הלוי ח"ח ס"י קכ"ז, שו"ת אז נדברו ח"ח ס"י נ"ח, שו"ת צי"א חט"ו סי' ל"ג אות ב') ולדבריהם, פשיטא ששירה ווקאלית, תהיה אסורה.

ומרן הגר"י רצאבי שליט"א כתב (שע"ה ח"ג סי' ק"ג ס"א) בענין שירה בפה שאצלנו רבים נמנעו מכך בימים אלו חוץ מבשבתות וסעודות מצוה כמילה ופדיון הבן שאז שרו כרגיל, ויש שהקלו בזה אף בשאר ימים. ואמר לי מרן שליט"א כי שירה בפה המוקלטת, מסתברא שאין זה נחשב ככלי. והמקילים בשירה בפה, יכולים להקל אף בזה. אך בעניין שירה ווקאלית נשאל מרן שליט"א בשיעורו השבועי (מוצ"ש פרשת בהר התשע"ז) האם לאלו שהתירו שירה בפה, גם המוזיקה הווקאלית בכלל ההיתר. והשיב, כי לרוב בני האדם, נשמעים קולות אלו כמו כלי שיר. ומכיון שמוזיקה זו מביאה לידי שמחה הרי יש לדונה לפי התוצאה ולא לפי המציאות והרי זה בכלל כלי שיר. וכ"ש עתה שרואים שמשכללים את המוזיקה הזו יותר ויותר כדי שתהיה בדמיון מוחלט לכלי נגינה, ואין להורות היתר בזה. עוד שאלתיו האם מותר לגנות וכדומה לשיר בפה עם הילדים, והשיב, כי מה שנוגע לחינוך הילדים מותר, אך יש לשיר רק כפי ההכרח.

הריגת בלעם בלעם במשנת רבותינו

ואת מלכי מדין הרגו על זולתיהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת זור ואת רבע וזמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בזורב (ל"א, ז)

מעשה הריגת בלעם במדין

[א] איתא במדרש רבה (פ"ב ב') אמר משה לפנחס ולאנשי הצבא, יודע אני שבלעם הרשע הוא שם ליטל שכרו, עד שהזאב בא לצאן פרשו לו מצודה (פי' בעץ יוסף, ע"י שבא בלעם להרוח וליתול שכרו ממדין, נלכד בשחיתותם). ואותו רשע, אם תראו אותו שעושה כשפים ופורח באויר העולם הראו לו את הציץ שכתוב בו קדש לה' והוא נופל והרגו אותו. [וענין הציץ מבואר בפני משה על הירושלמי (סנהדרין פ"י ה"ב, דף נב, א) שכל הקליפות בורחות מלפניו ואין להם כח לעשות מאומה].

וכן מבואר בסנהדרין (קו, א) את בלעם בן בעור הרגו בחרב, בלעם מאי בעי התם. פירושו, שהרי מפתור ארם נהריים היה (דברים כ"ג, ה'), וכבר שב לביתו כדאיתא לעיל (כ"ד כ"ה) ויקם בלעם וילך וישב למקומו. כן ביאר בפני משה על הירושלמי (שם). ויעוין במנחת יהודה למהר"י גזפאן זלה"ה עה"פ ועתה ברח לך אל מקומך (כ"ד, י"א), כי בלק גם הוא קוסם היה ויודע עתידות, ואמר לבלעם, רואה אני שסופך ליפול בידם, וכיון שלא הצלחת להכשילם, ברח לך אל מקומך, פן תפגעך הרעה, וא"כ מתחזקת השאלה, מאי בעי התם. ומשני, א"ר יוחנן שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל. וביאר מהרש"א שהלך למדין כי הם שמעו בעצתו והפקירו בנותיהם, משא"כ בלק מלך מואב כבר אמר לו (כ"ד, י"א) אמרתי כבר אכבדך והנה מנעך ה' מכבודו. אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב, היינו דאמרי אינשי, גמלא אזלא למיבעי קרנא, אודני דהוו ליה גזיון מיניה (פירש"י כך בלעם שאל שכר ונהרג). וע"פ מה שנתבאר ממהר"י גזפאן יש לומר, שסבור היה כיון שנתקיימה עצתו ונכשלו ישראל שוב לא יהיה בהם כח לפגוע בו ולא תתקיים עצתו. ולא ידע שכבר השיב פנחס את החמה, בקנאו קנאת ה' בישראל, והוא אכן יכל לו לפגוע ולהמיתו.

ומה שגילה להם משה כך הוה, כדאיתא במדרש ילמדנו (והובא גם בילקוט שמעוני כאן), כיון שראה בלעם הרשע את פינחס עשה את שתי זרועותיו כשני לוחות אבנים והיה פורח ועולה למעלה מפני שהוא משתמש בשם המפורש, אף פנחס כשראהו פורח ועולה, אף הוא עושה שתי זרועותיו כשני לוחות אבנים והיה פורח ועולה אחריו, עד שמצאו עומד ומשתטח לפני כסא הכבוד (ע"י נפלאות מתורתך עמ' רצ"א), מיד נתן עליו פנחס ציץ של הקב"ה ותפסו והורידו והביאו לפני משה, ודנהו בסנהדרין והרגוהו, ע"ש.

לא נהרג בלעם במלחמה אלא בבית דין

[ב] ומבואר כאן שלא נהרג בלעם ע"י פנחס במלחמה, אלא ע"י משה ובית דינו. וזהו כדעת רבי נתן בספרי, רבי נתן אומר בבית דין הרגוהו, שנאמר (יהושע י"ג, כ"ז) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בחרב. ויש להבין איך מוכח מפסוק זה שנהרג בלעם בבית דין.

והן אמת שבסנהדרין (שם, ב) יליף רב מהא"י קרא שקיימו בו ארבע מיתות ביי"ד, סקילה ושריפה, הרג וחנק. ופירש"י דיליף מלשון הרגו, שמע מינה מיתות הרבה עשו בו שתלאוהו והציתו את תחת הצליבה, וחתכו ראשו ונפל לתוך האש, כיעו"ש. מ"מ שדנהו בבית דין לא שמענו. [והגר"א כאן גריס ר"נ אומר בד' מיתות ב"ד הרגוהו, ולפי"ז דבריו ממש כתלמוד דידן]. ובמכילתא (שמות כ"א, כ) יליף לה רבי עקיבא מדרשה נקם ינקם, נאמר כאן נקימה ונאמר להלן (כאן, ב) נקום נקמת בני ישראל, מה להלן בחרב (כדאיתא במקרא שלפנינו, הרגו בחרב, אבש"ד) אף כאן בחרב. ומה כאן בבית דין, אף להלן בב"ד. אך רבי נתן שם, יליף מיתה בחרב מקרא דחרב נוקמת נקם ברית (ויקרא כ"ז, כ"ה) מה להלן חרב, אף כאן חרב. ולית לי דרשה דר"ע, וא"כ מהיכי יליף דכאן נהרב בלעם בחרב.

ונראה בס"ד לבאר דברי רבי נתן ע"פ הא דאיתא במדרש אור האפילה, ומי התיר להם שיהרגוהו והוא נביא, הרי הוא אומר ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב, בתחילה היה נביא ולבסוף קוסם. מכאן אמרו חכמים בלעם בועל אתונו היה וקוסם באמתו, לפיכך נתחייב מיתה

ע"כ. ביאור דבריו, דסבירא ליה שנהרג בלעם על איסור כישוף שנאסר גם לבני נח, כדעת רבי יוסי בסנהדרין (נ, ב) דכל האמור בפרשת כישוף, בו נח מוזהר עליו. וזהו שאמר להם משה אם תראו אותו שעושה כשפים, הראו לו את הציץ והוא נופל והרגוהו. ומנין שהיו אלו כשפים דלמא אותות שנתן השי"ת בידו לעשות, שהרי נביא היה. לכך הביא את הפסוק מיהושע שנקרא בלעם הקוסם, וכדאיתא בסנהדרין שם, א"ר יוחנן בתחילה נביא ולבסוף קוסם (פירש"י ולבסוף שנתן עיניו בישראל, ניטלה ממנו נבואה ונעשה קוסם). ומעתה אתי שפיר דברי רבי נתן, כי ממה שנזכר בלעם בשעת הריגתו בשם הקוסם, נתגלתה לנו סיבת הריגתו, והיא כדן ב"נ שעבר על איסור כישוף, ומינה יליף שנהרג בב"ד. [אלא שקציע למה הוסיף שבועל אתונו היה. ובתו"ש כאן (הערה נ"ב) הביאו מילקוט תימני כת"י, שהיה בועל אתונו ונתחייב הריגה. ולא הזכירו כלל ענין הקסמים, וצ"ע מנ"ל דמחמת כך נהרג, ועוד דעד אחד בעיניו, ומי העיד עליו].

[ג] והנה איתא במדרש רבה (שם) על משה נאמר (תהלים נ"ח, י"א) ישמח צדיק כי חזה נקם, נקמת מדין. פעמיו ירחץ בדם הרשע, זה בלעם ע"כ. והעיר בעץ יוסף, דהלא פנחס הרגו. ולהאמור כאן אתי שפיר, כי אכן נהרג בבית דינו של משה. אכן קושיא במקומה עומדת לדעת יונתן בן עוזיאל שביאר שהרגו פנחס מיד כשתפסו, יעו"ש. ותירץ בעץ יוסף, דכיון שמשו ציוה לפנחס על הריגת בלעם לכן נדרש הפסוק על משה.

באיזו חרב נהרג בלעם

[ד] והנה לשון הפסוק ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב, החי"ת בקמ"ץ ולא בשו"א, משמע בחרב הידועה, ולא נתפרש איזו היא. ומצאנו כמה ביאורים בזה בדברי רבותינו זלה"ה.

א' בחרבו שלו. איתא בזוה"ק (דף קצד, ב) כי באותה שעה ניסה פנחס להורגו בכמה מיני מיתות ולא נהרג, 'עד דנטל חרבא שהוה תקיף עליו חויא מהא"י סטרא וחויא מהא"י סטרא, אמר ליה פנחס, בדיליה טול ובדיליה ימות, כדן קטל ליה ויכיל ליה. ומהר"י הכהן זלה"ה בסגולת ישראל כתב, חרב שהרגו בה את עמלק (ע"י לקמן), לפי שהיה אומר כשפים ולא באו בו קשת וחצים, והרגו אותו באותו חרב, לפי שהיה חקוק עליה שם להתיר כשפים.

ב' בחרב שנשבעו עליה לבן ועקב. כ"כ הר"ר שלמה ב"ר אברהם מטרייוש (ה"ד בתוספות השלם בראשית ל"א נ"ב) שנעצו חרב בתוך הגל לעיקר כריתת ברית והרחב שנעצו בו באותו חרב נהרג, ע"ש. וכ"כ הרא"ש (ה"ד בהדר זקנים כאן), שמעתי שאותו חרב הוא אשר נעץ יעקב אבינו בגל אצל המצבה שעשו ביניהם וכו' וזהו שאמר הכתוב יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו, ואמרינן בלעם הוא לבן (ע"י סנהדרין קה, א), ואולי נאמר כי היה ממשפחתו ע"ש. ובדומה לזה כתב מהר"ש שבזי זלה"ה בחמדת ימים עה"פ אם תעבור עלי את הגל הזה לרעה (בראשית שם) ובלעם שחוק עצמות התחיל ברעה, ועבר על השבועה שנשבעו יעקב ולבן זקינו שלבלעם, ובא לקלל עצמו (כינה לקלל עצמו במקום לכתוב על ישראל, אבש"ד). לכך קטרגה עליו החרב שנעצו ביניהן, דכתיב ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב. שכך היה מנהגם, הנשבעין נועצין חרב ביניהן, כלומר העובר על השבועה ידקר בחרב ע"כ. נמצא שאינה אותה חרב ממש אלא נענש בעבורה.

ג' במידת הדין. כתב מהר"ש שבזי זלה"ה בחמדת ימים כאן, היא שהרגו בה את אגג ועשרת בני המן. רצה לומר, היא חרב לה' מלאה דם ומדת הדין הקשה שקטרגה עליו ועל אגג ועל עשרת בני המן. וע"פ זה, ניתן לבאר דם את דברי מהר"י הכהן זלה"ה בסגולת ישראל (דלעיל) שחרב זו הרגו בו את עמלק. שאין הכוונה לחרב ממש אלא למידת הדין.

ד' בחרבו של המלאך. בכת"י לאחד מחכמי תימן (נדפס בנרות זכריה עמ' ל') איתא בזה"ל ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב, הידועה. שלא שלטה בו חרב, זולתי אותה החרב שהיתה ביד המלאך. כשהלך למדין בראשונה, ובא המלאך להתרות בו וחרבו שלופה בידו, לאמר לו ראה החרב שבידי, אם תעקם את דרכך אתך, הנה שכרך אתך, ובא המלאך ונתנה ביד פינחס ובה נהרג בלעם, וזהו אמרו החרב הידועה, היא זו.

מורכבי רבותינו - מוהר"ר שלום ב"ר יחיא כסאר זלה"ה

רבינו זכה להמנות עם ראשוני עולי תימן לאה"ק בעודו ילד עם הוריו וזקינו מהר"י עראקי זלה"ה בתוך קבוצה גדולה של כמאתיים משפחות שיצאו מצנעא וביניהם ת"ח מופלגים וראשי הקהל ואמנם מטלטלות הדרכים לא הגיעו לשערי ירושלים בעת ההיא אלא כחמש עשרה משפחות, וביניהם זקן אחד ת"ח ושמו מארי סלימאן עמר זלה"ה אשר מחיבת הקדש רצה להגיע ראשון לירושלים והקדים ורץ לפניהם, אך מחמת התאמצות זו כרע ונפל בשערי עיה"ק וירדו כולם מעל חמוריהם ונטלוהו בידם הישר לקבורה בהר הזיתים. יהודי תימן בירושלים ובראשם מהר"א אללנדאף ומה"ד שלום עראקי זלה"ה (הורו של רבינו) שרצו ללמד את בניהם מתוך תיגאן כמסורת אבותינו עמדו והשתדלו בהדפסת תנאג' 'כתר תורה', אך מרוב הטרדות והמחסור ארכה הדפסת הכרך הראשון (בראשית שמות) כתשע שנים, מובן שלאחר מכן רפו כל ידיים להשלמת הכרך השני. קם רבינו ובהשתדלות עם מארי יחיא עראקי זלה"ה ושיעברו את כל הכנסותיהם הדלות מכתובת סת"ם להדפסת הכרך השני, והם עצמם נתפרנסו מעטע הלואות שקיבלו מידידים וכך ספר רבינו על עצמו 'במשך שנה זאת סבלנו מחסור אנחנו ומשפחותינו, ולא היה לנו אלא לחם לחץ לאכול בלבד, ובגדינו היו מהוהים ובלויים ואנשי בתינו, ערום ועריה, כל זה לכבודה של תורה. ואכן חפץ ה' בידם הצליח וזכו לברך על המוגמר תוך שנה. ואין לתאר את גדול השמחה שהיתה בעדה מנער ועד זקן בעת השלמת ההדפסה, נערכה סעודת מצוה גדולה בהשתתפות רבני העדה ונכבדיה, בה רקדו בשירה ומורה וספרי התורה בידם (מוכרונותיו שבקובץ 'הראל').